

ONUN ADI VƏ SƏNƏTİ ƏBƏDİ YAŞAYACAQ

Tanrının Azərbaycan xalqına bəxş etdiyi ən böyük sənətkarlardan biridir Niyazi. Bütün mənalı ömrünü mənsub olduğu millətin musiqisinin təbliğinə həsr edən maestro yorulmadan, usanmadan, böyük zövq və şövqlə fəaliyyət göstərmişdir. Yaşadığı zaman icrə dünyanın hər hansı bir məmləkətində canlı olaraq Azərbaycan musiqisi səslənirdisə, Niyazi orada olmağı özünə mənəvi borc bilirdi. Azərbaycan musiqisini dünyanın ən böyük salonlarında minlərlə, milyonlara elə böyük ustalıqla çatdırırdı ki, dinləyənlər bir də dinləmək istəyirdilər. O, əsl sənətkar, əsl dirijor idi. Əlindəki dirijor çubuğu ilə sanki musiqinin xəritəsini cızırdı. Onu "hava lövhəsində" elə izah edirdi ki, ən psixoloji, gərgin və mürəkkəb əsərləri belə dinləyici asanlıqla qavrayıb, başa düşürdü. O, bəlkə də yeganə insan idi ki, musiqinin ritmi ilə enməyi və qalxmağı bacarırdı. Hansı məqamın insan əhvalına, ovqatına necə təsir etmə imkanlarını müəyyənləşdirirdi.

Bütün bunlar bir daha Niyazinin əlçatmaz fitri istedad sahibi olmasından xəbər verirdi. Bu bənzərsiz istedadın nəticəsi idi ki, onu sevir, dinləyir və alqışlayırdılar.

Maestro böyük dirijor olmaqla bərabər, həm də bənzərsiz bəstəkar idi. Əgər belə olmasaydı, "Çitra" baletinə görə Niyazini Hindistanda beynəlxalq Nehru mükafatına layiq görməzdilər. Onun sevgi dolu bəstələri bu gün də dünyanı dolaşmaqdadır.

Avqustun 20-də dünya şöhrətli dirijor, bəstəkar, ictimai xadim, SSRİ Xalq Artisti, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Niyazi Tağızadə -Hacıbəyovun 100 yaşı tamam oldu. İllər ötür, zaman dəyişir, sənətə yeni-yeni istedadlar gəlir, amma Niyazinin yeri hər zaman görünməkdədir.

Niyazi musiqiçi ailəsində dünyaya göz açmışdı. Atası Zülfüqar Hacıbəyov Azərbaycanda musiqili teatrın banilərindən, əmisi Üzeyir Hacıbəyli isə dahi bəstəkar idi. Onun Azərbaycan xalq, həmçinin Qərbin opera və simfonik musiqisi ilə ilk tanışlığı məhz Üzeyir bəyin təşəbbüsü ilə baş tutmuşdur.

Niyazinin ilk böyük müvəffəqiyyəti 1938-ci ildə Moskvada keçirilən "Azərbaycan incəsənəti günləri"ndəki çıxışı ilə bağlıdır. O, Moskvada Ü.Hacıbəylinin "Koroğlu" və M.Maqomayevin "Nərgiz" operalarına dirijorluq etmişdir. Maestronun gəncliyindən ömrünün sonuna qədər davam edən belə uğurlu çıxışları mədəniyyət tariximizə saysız-hesabsız

nailiyyətlər bəxş etmişdir.

Azərbaycan milli peşəkar dirijorluq məktəbinin formalaşması Niyazinin adı ilə bağlıdır. Milli ifaçılıq sənətinin inkişafında, milli musiqinin təbliğində Niyazinin xidmətləri böyükdür. Milli bəstəkarların bir çox əsərləri, o cümlədən Üzeyir Hacıbəylinin "Koroğlu" operası onun dirijorluğu altında dünya musiqisinin qızıl fonduna daxil olmuşdur.

Azərbaycanın əksər bəstəkarlarının partituraları onun əlindən keçmiş, məhz maestronun dirijorluğundan sonra onlar öz uğurlarını və qüsurlarını başa düşmüşlər.

Maestro Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərinin dünyada təbliği ilə yanaşı, Qərb və rus bəstəkarlarının əsərlərinə də eyni dərəcədə professionalıqla dirijorluq etmişdir. Niyazi dirijorluğu ilə əsərlərə xüsusi ahəng vermiş, ifa olunun əsərin ruhunu dinləyiciyə böyük məharətlə aşılamişdır. Dünyanın ən məşhur salonlarında çoxsaylı tamaşaçılar uzun müddət onun sənətinin seyrindən ayrılı bilməmişlər.

Niyazinin ifaçılıq fəaliyyəti əsasən Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet, Leninqrad Opera və Balet teatrları və Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası ilə bağlı olmuşdur. Müqavilə əsasında xarici ölkələrdə işləmək təklifi alan dirijor Türkiyəni seçmiş, Ankara Opera və Balet Teatrında, İstanbul Opera Teatrında

uğurlar qazanmışdır.

Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasına rəhbərlik etdiyi illərdə “Humayun” xalq çalğı alətləri ansambli məhz Niyazinin təşəbbüsü ilə yaradılmışdı.

Azərbaycan Dövlət simfonik orkestrinin bədi rəhbəri və dirijoru olmuş Niyazi ölkə daxilində də musiqini təbliğ etmiş, 1970-ci illərin sonu və 80-ci illərin əvvəlində Şuşa, Xankəndi, Ağdam, Ağcabədi, Bərdə və Yevlaxda keçirilən simfonik konsertlərin və festivalların təşkilatçısı olmuşdur. O demişdir: “Xalqın - xüsusən gənc nəslin ümumi mədəniyyətinə, onun mənəvi aləminə, musiqi zövqünün düzgün istiqamətdə formalaşmasına klassik musiqinin təbliği güclü təsir göstərir. Düzgün qurulmuş musiqi təbliği bu aktual problemi həll edə bilər”. Maestronun bu fikirləri bütün zamanlarda aktualdır.

Təbii ki, Niyazinin yaradıcılığında ona ümumdünya şöhrəti gətirən dirijorluq sənəti olmuşdur. Lakin o, bir bəstəkar kimi bir sıra simfonik əsərlər, kinofilmlərə, dram tamaşalarına musiqilər, romanslar yazmış, Z.Hacıbəylinin “Aşiq Qərib”, Ü.Hacıbəylinin “Arşın mal alan” və s. əsərlərinin yeni redaksiyalarını hazırlamış, bir çox Azərbaycan xalq mahnılarını simfonik orkestr üçün işləmiş, “Rast” və “Şur” muğamlarını nota salmışdır.

Niyazinin üç əsəri - “Rast” simfonik muğamı, “Xosrov və Şirin” operası və “Çitra” baleti onun bəstəkarlıq fəaliyyətində xüsusi önəm daşıyır. Güclü emosional təsiri, zəngin melodiyası, harmonik dilinin əlvanlığı və ifadəliliyi ilə fərqlənən “Rast” simfonik muğamı müəllifin dirijorluğu altında bir çox xarici ölkələrdə səslənmiş, Çexiyada “Suprafon”, ABŞ-da “Rikordi” musiqi şirkətləri tərəfindən qrammofon valına yazılmışdır. “Xosrov və Şirin” operası musiqi dramaturgiyasının çoxplanlı olması, psixoloji gərginliyi, xor səhnələri və opera epizodlarının ifadəliliyi ilə fərqlənir. Məşhur hind yazıçısı R.Taqorun “Çitranqoda” fəlsəfi dramı əsasında yazılmış “Çitra” baletində isə hind xalq musiqisi ritmlərindən, hind musiqi alətlərinin səslərini xatırladan tembrlərdən istifadə edilmişdir.

Niyazi sənəti tanınmış sənətkarlar D.Şostakoviç, B.Tarcan, V.Dobiaş və başqaları tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Onunla sıx yaradıcılıq münasibətlərində olan böyük rus bəstəkarı D.Şostakoviç demişdir: “Cəsarətlə təsdiqləyə bilərik ki, Azərbaycan musiqisinin bütün dünyada tanınması üçün borclu olduğu musiqiçilərdən biri Niyazidir. Azərbaycan fəxr edə bilər ki, onun belə bir dirijoru var”. Həqiqətən də, həmkarlarının qibtə edə biləcəyi əllər, musiqi duyumu, zövqü məhz maestro Niyaziyə məxsus olmuş və bununla da fəxr etməyə dəyər. Maestronun lent yazılarına baxarkən bir anlığa musiqinin səsi kəsilə belə, onun əl hərəkətlərində həmin musiqinin ahəngini, ritmini duymaq mümkündür.

Niyazi həssas, ömrü boyu sevməyi bacaran bir qəlbə malik insan olmuşdur. O, həyat yoldaşı Həcər xanım ilə 51 il birgə ömür sürmüş, onların ailə həyatı bir sevgi dastanına çevrilmişdir.

Onun əbədiyaşar sənət naminə çəkdiyi zəhmətlər layiqincə qiymətləndirilmişdir. Maestro ən yüksək mükafatlara layiq görülmüşdür. O, müxtəlif vaxtlarda Dövlət mükafatlarına, SSRİ Xalq Artisti, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adlarına layiq görülmüş, bir çox orden və medallarla təltif olunmuş, Tbilisinin fəxri vətəndaşı seçilmişdir.

Ümummillə lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə hələ 1970-ci illərin əvvəllərindən başlayaraq hər ayın cümə günləri maestro Niyazi Dövlət Filarmoniyasında simfonik musiqi axşamları təşkil etmişdir.

Bu gün Niyazinin adı dünya şöhrətli dirijorlarla, bəstəkarlarla yanaşı çəkilir. Onun yaradıcılığı əsil örnəkdir. Hələ neçə-neçə nəsil Niyazi məktəbindən bəhrələnəcək. Hamının da ürəyindən bu fikir keçəcək: “Ruhun şad olsun, ustad!”

*Gözəl Ağayeva,
AzərTAc-ın müxbiri*